

II RIIGIKOGU

2. istungjärk.

Protokoll nr. 27 (7).

1923 a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. 3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 4. Komisjonide täiendawad walimised. — 5. Õpetajate seminaaride seadus — redaktsioon. — 6. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidis tehtud kokkulepetega ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransfertide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) ja posti ülekannete talituste üle — I lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Wälisministeeriumi koosseisu muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6. ja 7. muutmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Alewiseaduse muutmisseadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Riigiwapi seadus — II lugemisel.

II Riigikogu koosolek 16. oktoobril 1923 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab Riigikogu esimees
J. Tõnisson, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Walitsuse looshis: wälisminister **Fr. Akel**, siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **A. Anderkopp**, töö-hoolekandeminister **O. Amberg**.

P ä e w a k o r d :

1. Õpetajate seminaaride seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmilise postiliidu Madriidis tehtud kokkulepetega ning nende juurde kuuluwate lõpuprotokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransfertide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikassangu) ja posti ülekannete talituste üle — wäliskomisjoni ettepanek.

3. Wälisministeeriumi koosseisu muutmise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

4. Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6. ja 7. muutmise seadus — III lugemisel.

5. Alewiseaduse muutmisseadus — III lugemisel.

6. Riigiwapi seadus — II lugemisel.

Koosolek algab kell 5.20 min.

Juhataja **J. Tõnisson**: Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud.

W. Linnamägi (kristl.): Panen ette päewakorda täiendada, wõttes esimeseks punktiks — komisjonide täiendawad walimised.

L. Raudkepp (kristl.): Mina teeksin ettepaneku punkt kuues päewakorrast ära jätta sel põhjusel, et kõik wõimalused ei ole weel mitte ära kasutatud, mis wapi wäljatöötamise suhtes wõimalikud on. Näituseks ei ole sellest tööst osa wõtnud wapi eriteadlased. Neid ei ole siin, sellepärast oleks soowitaw, et komisjon wäljamaale pöörab, et seal leida eriasjatundjaid, kes Pariisis wõi Londonis. Seal on rohkem wõimalusi selleks, et paremini suudetakse wapp wälja töötada, ja kui nii kiiremas korras wäljamaalt on wapikawandite kohta ettepanekud eriteadlaste poolt tulnud, panen ette, et siis uuesti päewakorda wõtta wapiseaduse eelnõu. Teen sellekohase ettepaneku.

K. Wirma (sd.): Mina ei taha sisuliselt Riigikogu liikme Raudkepp'i ettepaneku kohta rääkida, sellepärast, et minul ei ole mitte selge, kui palju maailma kunstnikka tuleks meie Eesti wapi tegemise juurde kutsuda, waid ma tahaksin selle korra wastu rääkida, mida rkl. Raudkepp'i ettepanek wormiliselt tekitab. See seaduseelnõu, mida rkl. Raudkepp ette paneb päewakorrast ära wõtta, on Riigikogu poolt esimesel lugemisel wastu wõetud. Kui nüüd ettepanek tehakse seda seaduseelnõu päewakorrast ära wõtta, oletusega, et hakatakse selle seadusega midagi tegema, siis tuleb kodukorra mõttes küsimus, missuguses käigus see töö läheb, kes on

selle küsimuse algataja: kas Riigikogu juhatus, kelle kantseleisse päewakorrast ärawõtetud seaduseelnõu seisma jääb, wõi komisjon, kes seda seaduseelnõu enne I lugemist arutas? Peale selle tõuseb küsimus, missuguseid nõudmisi peab komisjon arwesse wõtma, sest seaduseelnõu oli arutusel Riigikogus, kus ta esimesel lugemisel enamusega wastu wõeti ja ainult see enamuse otsus saab olla juhtnõõriks komisjonile. Waadake, see küsimus ei ole mitte selge. Ehk küll kodukorra järele arutab komisjon seaduseelnõu, künni eelnõu on arutusel Riigikogus, aga kui seaduseelnõu lihtsalt päewakorrast ära wõetakse, siis ei ole komisjonil mingisuguseid juhtnõõre ega näpunäiteid selles asjas, mida just tegema peab: kas peab just seda tegema, mida rkl. Raudkepp ette pani, wõi midagi muud. Sellepärast ei tuleks küsimust mitte päewakorrast ära wõtta, waid küsimus peaks enne sisulisele arutamisele minema ja siis kõik need asjad käsitatama, mis eelnõu parandamisel tuleb arwesse wõtta, et komisjon wõiks Riigikogus esiletulnud arwamisi silmas pidades, wastawaid samme astuda. Sellepärast waidlen rkl. Raudkepp'i ettepaneku wastu, et küsimus lihtsalt päewakorrast ära wõetakse.

A. Tamm (rhws. w.): Mina, kui selle seaduseelnõu aruandja, ei waidle selle ettepaneku wastu, et seda päewakorrast ära wõtta, kui seda lubab härra Wirma poolt ettetoodud wäide ja kord, mis Riigikogus maksew on. Meie oleme selle kallal palju tööd teinud, käsikäes walitsusega ja nende kawanditega on palju waewa nähtud. Kui aga leitakse siiski, et wõimalik on midagi uut pakuda, siis üldkomisjon on sellel seisukohal, et seda wõiks siis arutusele wõtta. See uus kawand saab selles seisma, et põhijooned jääks endiseks, kilp jääks endiseks ja pärg, mis sinna kilbi ümber tuleb wõtta. Ülejäänud osa materjaaliks oleks midagi Eestimaalt, Liwimaalt ja üksikutest maakondadest. Ja selle kawandi wäljatöötamine antakse wäljamaa eriteadlase kätte. Kui siis lootust on, et sellest wõib natuke paremat kombineerida, parandada ja paremaid tagajärgi saawutada, siis mina, kui komisjoni aruandja, niipalju kui ma üldkomisjoni meeoleolu tunnen, wõin teatada, et meie selle wastu mitte ei waidle.

Juhataja J. Tõnisson: Ettepanek on tehtud esiteks, päewakorda täiendada, wõttes esimeseks punktiks komisjoni täiendawad walimised.

Teine ettepanek on päewakorrast punkt 6. ära jätta ja siis päewakorda wõtta, kui komisjon wäpikawandi kohta materjaali eriteadlastelt kätte on saanud, see on rkl. Raudkepp'i ettepanek.

Kõigepealt panen hääletamisele ettepaneku päewakorda wõtta komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Teine ettepanek on p. 6. päewakorrast ära wõtta. Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Kodukorra § 49 ütleb, et esitise wõi seaduseelnõu otsustamist — siin on päewakorrast ärawõtmine — tohib teha ainult siis, kui on küsimus sisuliselt hääletamise all. Ja terwe kodukorra sisu ütleb seda. Päewakorrast seaduseelnõu ärawõtmine, ilma, et läbi rääkimisi oleks saanud pidada, — ainult poolt ja wastu on kaks Riigikogu liiget sõna saanud, — on kodukorra wastane ja sellepärast ei saa selle ettepaneku poolt kuidagi olla.

Juhataja J. Tõnisson: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Sõna on sekretäiril teadaandmiseks.

2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus.

Abisekretäär O. Köster: Juhatusel on Riigikogule teatada, et Riigikogust on tagasi astunud põllumeestekogude Riigikogu rühma liige Johan Reichman Wiljandi maakonna nimekirja järele ja kutse on saadetud järgmisele kandidaadile sama nimekirja järele Jaan Soots'ile.

3. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Siis on weel teatada, et komisjonidesse on antud järgmised seaduseelnõud: proowiseaduse eelnõu — rahaasjanduse komisjoni; riigi metsatööstuse põhimääruste eelnõu — maakomisjoni.

4. Kommisjonide täiendawad walimised. Juhataja **J. Tõnisson:** Siin pannakse ette demokraatliku liidu poolt omawalitsuse komisjoni tagasiastunud rkl. Linnamägi asemele walida rkl. Anniko. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Anniko omawalitsuse komisjoni walitud.

5. Õpetajate seminaride komisjoni aruandja A. Jürgenstein (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada õpetajate seminaride seaduse lõpulikku teksti järgmiste parandustega: esitaks § 11 on öeldud „sisse astuda soowijaid on rohkem kui wabu kohti.“ Meie otsustasime wõtta sõnade „wabu kohti“ asemele „wabakohti.“

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein (loeb):** Siis on § 11 märkus I-ses öeldud „seminaaridesse sisseastumiseks nõutakse jne.“ Sellel sõnal „sisseastumiseks“ on otstarbe mõte. Siin peab aga olema aja mõte, sellepärast panen ette wõtta sõna „sisseastumisel“.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein (loeb):** Sama paragrahwi märkus teises on öeldud „määrusi anda õpilaste wastuwõtmise kohta soo järele.“ „Järele“ on rohkem jälle aja mõiste, kuna siin on tarwis sõna „järgi“.

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein (loeb):** Siis on wiimane parandus § 23 kohta. Seal on öeldud „eelarwe jooksul.“ Meie panime sinna sõna „aasta“ waele, sest eelarwel enesel jooksu ei ole, nii, et peab olema „eelarwe-aasta jooksul.“

Juhataja **J. Tõnisson:** (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

6. Seadus Eesti liitumise kohta üleilmlise postiliidu Madriidis tehtud kokkulepetega ning nende juurde kuuluwate lõpu-protokollidega ja täitmismäärustikkudega posttransferide, posti abil toimetatawate sissekasseerimiste (postikasangu) ja posti ülekannete talituse üle — I lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **A. Tupits:** Praegu ei saa Eestist wäljamaale, niisamuti ka wälismailt Eestisse rahasummasid ja teisi wäärtasju mitte saata, sest et ei ole wastawaid kokkulepeid olemas. Nüüd on Wabariigi Walitsus esitanud seaduseelnõu, millega ratifitseeritaks kolm rahwuswahelise postiliidu kokkulepet, ja saaks niisuguseid postitalitusi wäljamaaga toimetama hakata, Need kokkulepped on 1920 a. Madriidis tehtud ja esimene nendest kõneleb posttransferdi talitusest. See kokkulepe näeb üksikasjalisi korraldusi ette, kuidas wäljamaale rahasummasid posttransferdi kaudu saata saab, mida praegu wõimatu teha on, kus seda kokkulepet mitte ei ole ja mida praegu ainult pankade kaudu teostada saab. Teine kokkulepe kõneleb postikassangu talitamisest ja näeb ette, kuidas igasuguseid arweid, maksukäske, weksleid, protsendi ja diwidendi kuponge ning makswuse kaotanud wäärtpaberid ühest riigist teise saata wõib posti kaudu. Kolmas kokkulepe näeb talitust ette, kuidas iga jookswa postiarwe omanik wõib rahasumma selle kokkuleppe põhjal teiste maade postiarwele üle kanda. Neis kokkulepetes on üksikasjaline kord ette nähtud, kuidas need postitalitused sünniks. Siin juures pean ma tähendama, et Lätis ja Soomes, meie kahes naaberriigis, on juba wälismaadega niisugune postitalitus korraldatud ja loomulikult peaks ka Eesti neid konwentsioone ratifitseerima, et posti kaudu raha wälismaadega wahetada wõiks.

Wäliskomisjon on selle seaduseelnõu, millega need kolm konwentsiooni saaks ratifitseeritud, läbi waadanud ja neid tarwilikuks tunnistanud ja sellepärast teen mina wäliskomisjoni poolt ettepaneku seda seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

K. Wirma (sd.): Ma ei taha käesolewa seaduse juures jälle mitte sisuliselt sõna wõtta, waid ainult wormilist külge siin kohal puudutada, eriti selle

seaduse pealkirjast kõnelda. Käesolewa seaduse pealkiri on sellest pikasabalise meremadu liigist, mis meie postiasjanduse lepingute alal harilikult nägema oleme harjunud. Aga seekord on see pealkiri rekordi löönud. Kuus rida terwelt on paberisse pandud ja on katsutud pealkirjaga tabada kõike selle seaduse sisu. Väliskomisjon on ta sarnasena wastu wõtnud, kuid komisjon ei ole ainult selleks seal, et otsekohe maha kirjutada seda, mida walitsus on esitanud, waid ta peab katsuma ka seaduse tehnilist külge parandada. Niisugune õigus ja ka kohus on igal komisjonil. Väliskomisjonile on iseäranis tihti märkusi tehtud selles küsimuses, kuid nähtawasti pole see aidanud; wäliskomisjon ei saa nähtawasti mitte selle tööga hakkama ja üks teine komisjon peab talle abiks tulema. Wõtame seekord redaktsiooni komisjoni, kes seda pealkirja natukene lühemaks wõiks teha. Selle pealkirja asemele näituseks wõiks öelda: „Postiliidu lepingutega ühinemise seadus“. Kui see nimetus pandakse talle pealkirjaks, ei läheks siin mitte mingit asja katki. (J. Laidoner (põl.): Ei saa nii nimetada, sest neid on palju!) Kui neid on mitu tükki, siis pange neile kas wõi numbrid peale. Nähtawasti ei saa wäliskomisjon kuidagi sellega toime, temal läheb kõik segi, kui nimi pikasabaline ei ole. Kuid teie wõite saada wiiesõnalise pealkirjaga läbi ja kes teil siis seda pealkirja loeb ja ainult meie oma sisemises korras on ta tarwilik. Riigikogu esimees luges teile selle nime ette käesolewa päewakorra-punkti juurde asumisel, ja mis nüüd selle lugemise tagajärg oli, ning palju teie suutsite sellest meeles pidada? — On ennegi niisuguseid pikasabalisi pealkirju lühendatud ja siin peaks see ka wõimalik olema. Mina ei taha mitte wastu waielda, et see seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõetaks, aga teen ettepaneku, et seadus antakse esimese ja teise lugemise wahel redaktsiooni komisjoni. (Wahelhüüe keskelt: Enne seadus wastu wõtta!) Enne peab muidugi seadus I lugemisel wastu wõetama, ja sel puhul, kui seadus esimesel lugemisel wastu on wõetud, anda seda esimese ja teise lugemise wahel redaktsiooni komisjoni, eriti pealkirja lühendamise otsarbel.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Ei saa ju mitte selle wastu waielda, et pealkirjad lühemad olla wõiksid ja see oleks ka wäga soowitaw. Kahjuks ei saa wäliskomisjon seda pealkirja muuta, kui ta seda lepingut ise ei taha muuta, sest see leping on tehtud enne, kui Eesti riik on asutatud. Nõnda on kõik meie ratifitseeritud seadused. On katsutud muuta neid, mis muuta annawad ja kahjuks on kõigil neil lepingutel pikad pealkirjad ja see ei ole mitte wäliskomisjoni ei ka Eesti riigi süü, sest need tehti enne, kui Eesti riik oli olemas. Senni ajani ei ole wäliskomisjon mitte neid pealkirju muutnud. Wõetakse aga nüüd teine printsiip, siis wõib muidugi ka see sündida.

E. Weberman (rhws. w.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin süüdistatakse pikka pealkirja, mis sellel seaduseelnõul olemas. Seda lühendada ehk mõnel teisel kujul wäljendada ei oleks mitte wäga soowitaw, sest see pealkiri oleneb ära lepingu nimest, mis enne meie riigi olemasolu tekkinud on. Pikkade pealkirjade puhul tahaks tähendada järgmist. Kas ei wõiks meie mitte sarnast wäljapääseteed leida, et wõtaksime mooduse, nagu see wiisiks on Inglise parlamendis. Seal jäetakse seaduse pealkiri küll pikaks, kuid et temaga oleks kergem tegemist teha, siis määrab wiimane paragrahw, et selle seaduse lühendatud pealkiri on nii ja niisugune. Mul on juhuslikult praegu üks Inglise parlamendi akt käes, mille pealkiri, ärge härra Wirma imestage, on neli trükitud pikka rida. Seadus ise on lühikene, kõigest pool lehekülge, kuid ta kannab sarnast pikka pealkirja, mis ütleb tema sisu lühidalt ja siis lõpuks wiimases paragrahwis tuuakse selle seaduse lühendatud nimetus. See seadus käib äriliste seltside wõi kompaniide kohta, nii palju kui see puutub wäljamaalaste osawõtmisse nendest äridest. Pealkiri, ma ei hakka seda mitte ette lugema, on 4 pikka trükirida, kuid wiimases paragrahwis on öeldud: This Act may be cited as the Companies (Foreign Interests) Act, 1917, see tähendab: selle seaduse pealkirjaks olgu tsiteerimisel: kompaniide, klambrites (wäljamaalaste huwide) akt. (K. Ast (sd.): Wast on see seaduste kogul!) Kui meil seaduse pikka pealkirja nii wäga kardeatakse, siis on minu arwates wäliskom-

misjonil ikkagi õigus kaitseda endise lepingu nime ja kui see nõndanimetatud merimadu nii palju tüli teeb, siis võib seda pealkirja lühendada nii moodi, et meie määrame, missuguse nime all seda tarvitada võib, missuguse nime all teda tsiteerida ning teiste wastawate seaduste hulgas kergesti üles leida võib, milleks seaduse lõpul määratakse üks paragrahw selle üksiku akti lühendatud nimest. Niisuguseid juhtumisi on Inglise parlamendi praksises palju olemas, wõetakse lühikene nimi, mis siis aktide nimekirjas ja aruannetes kerge üles leida ja ka kõnepidamise juures ei hakka keegi kuue-realist pealkirja tarwitama. Kui on ühesuguseid akte posti-liidu lepingute hulgas, siis lisatakse weel aastaarw juurde, see on, millal ta parlamendis läbi läks. Ma ei taha meile mitte uue uususe tuua, kuid ainult tähendada, et see oleks wäljapääsete.

K. Ast (sd.): Selle ratifitseerimise seaduse pealkiri on haruldane asi, ta on hakanud laineid lööma Riigikogus. Õieti ei ole see küsimus iseenesest kuigi tähtis; ka minu arwates oleks parem, kui need pealkirjad lühemad oleksid, siis oleks neid kergem „Riigi Teatajas“ üles leida. Sõna „seadus“, mis lause ees on, tuleks lause lõppu panna, nagu meie kõigi teiste seaduste juures seda teinud oleme. Seaduse sisu selle all ei kannata, sest, et see seadus ise oma paaris paragrahwis ütleb, missugust kokkulepet ratifitseeritakse. Seaduse nimetus ei pruugiks ju olla sarnane, mis kordab selle kokkuleppe enda nimetust; see ei ole hädapärast tarwis. Ei ole tarwidust anda seda seadust I ja II lugemise wahel redaktiooni komisjoni, nagu siin rkl. Wirmæ ette pani, waid sarnase lühenduse wõib ka, kui Riigikogu heaks arwab, redaktiooni komisjon heaks kiita, ilma, et see seadus I ja II lugemise wahel tema kätte pruugiks minna. Peale III lugemist, kui Riigikogu eraldi otsust selle kohta ei tee, läheb see seadus juba kodukorra põhjal redaktiooni komisjoni. Mis puutub sellesse, et meie peaksime oma seadusi lühendatud pealkirjadega nimetama, nagu seda Inglismaal tehakse, siis on see sarnane seletus, mille kohta meie juristid wõiks härra Weberman'ile lähemaid seletusi anda. Lugu on niisugune, et Inglismaal ei nimetata mitte üksikuid seadusi sarnaste lühendatud nimetustega, waid

seaduse lõpus tähendatakse ära aktide kogunimetus, missuguste hulka antud seadus kuulub. Meil seda teha ei saa, sest et ratifitseeritud seadused niisuguses järjestikus ei ole, nagu seal mõni eriline akt. Seal antakse uuele seadusele küll oma eriline pealkiri, kuna see seadus ise aga registreeritakse teatud seadustikukude hulgas, ning selle seadustiku numbril all. Inglise parlamendi eeskujul võib meile lausa ekslikult soowitada ainult inimene, kellel sealsete seaduste kodifitseerimisest õigeid teateid ei ole.

L. Raudkepp (kristl.): Ma leian, et raskused suured ei ole ja komisjon wõiks seda järele mõelda ja seaduse pealkirja nii lühendada, et seaduse oluline osa ära tähendatakse, kuna see osa, mis weel juurde tuleb, wõetakse lihtsalt tähtede all jne. Praegusel juhtumisel oleks käesolewa seaduse pealkiri niisugune: „Seadus Eesti liitumise kohta üleilmalise postiliidu Madriidis tehtud kokkuleppega“ jne.

Juhataja J. Tõnisson: Palun ettepanek kirjalik teha. (L. Raudkepp (kristl.): Ma ei teeseda ettepanekuna.)

E. Weberman (rhws. w.): Mul on väga kahju, et eelkõneleja minu arwates täitsa ilmaaegu selle küsimuse arutamise juures nii terawaks on läinud, tõendades, et minul nende seaduste käigust õigeid teateid pole. Mina ei ole jurist, kuid ka härra Ast ei ole jurist, ja kui teine mittejurist sarnaseid märkusi teeb mittejuristile, siis ei pea ma neid mitte haawawaks. Siiski julgen toonitada, et selleks, et ühte wõi teist näitust ette tuua teistest maadest, ei pruugi jurist olla. Pean üttelema, et eksib härra Ast, sest mul praegu on tõesti käes paar Inglise parlamendi poolt wäljaantud akti, mis niisugust lühendatud pealkirja wõi nimetust kannawad. Nagu kord juba nimetasin, on pealkiri pikk ja jääb ka pikaks, kuid selleks, et neid seadusi tarwiduse puhul tsiteerida, selleks on wõetud teatud lühendus, ning wahest on ka olemas piirkond seadusi, mis selle lühendatud pealkirja alla käiwad. Nii, et härra Ast'i süüdistus kodifitseerimise mittetundmises on täitsa põhjendamata, sest eksitus pole mitte minu pool; mina ei rääkinud siin ka mitte kodifitseerimisest, waid sellest, missugune kord on Inglis parlamendis

tarwitusel aktide nimetamisel, kui nende nimetused liiga pikad on.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **A. Tupits**: Ma tahaksin selle seaduse pika pealkirja juures tähendada, et see seadus ju korraga 3 konventsiooni ratifitseerib ja sellepärast on ka pealkiri paratamata pikaks kujunenud. Mis härra Raudkeppi ettepanekusse puutub, et üks lühikene pealkiri võetaks, ja selle järele võetaks sinna sõnad „ja nii edasi“, siis teiste riikide seadustes kusagil niisuguseid sõnu ei leidu. Pealkiri peaks olema kindlasti tähendatud sõnades ja lõpuks punkt, nii, et sellele enam midagi juurde lisada ei saa. Teen ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja poolt tehtud ettepaneku kõrval on veel rkl. härra Wirma poolt tehtud ettepanek anda käesolew seaduseelnõu I ja II lugemise wahel redaktsiooni komisjoni pealkirja lühendamise ülesandel. Esiteks hääletan väliskomisjoni ettepanekut ja kui see on vastu võetud, siis hääletan rkl. Wirma poolt tehtud ettepanekut. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega vastu võetud. Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Laidoner'il.

J. Laidoner (põl.): Minul ei ole midagi selle vastu, kui see seadus antakse redaktsiooni komisjoni, kes saaks lühendada seda seaduse pealkirja, mis ju väga soovitaw oleks. Redaktsiooni komisjon seisab koos 3 liikmest ja üks nendest on väliskomisjoni liige härra Ast, siis oleks väga soovitaw, kui ta redaktsiooni komisjonis mees peaks, et on 3 Madriidi konventsiooni, mis juba ratifitseeritud on.

Juhataja **J. Tõnisson**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 9, vastu 27 häält, sellega on ettepanek tagasi lükatud.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **K. Wirma**.)

7. Välisministeeriumi koosseisu muutmise seadus — I lugemisel.

Väliskomisjoni aruandja **O. Strandman**: 1923 a. eelarwe lisas, mis „Riigi Teatajas“ wäl-

ja kuulutatud, on ette nähtud meie esituses, Põhja-Ameerika Ühisriikides, asjaajaja. Tegelikult on see koht wakan. Praeguse eelnõuga teeb Wabariigi Walitus ettepaneku sinna määrata täiswolinikku saadikut. Wäliskomisjon on walituse ettepanekut kõikkülgselt arutanud ja ühel häälel otsustanud teda toetada. Riigikogu liigetele on komisjoni motiivid teatatud. Need on — meie wõla konsolideerimine ja kaubandusliikude suhete loomine Ühisriikidega. Palgad on normeeritud wastawalt Ühisriikide elukallidusele. Teen ettepaneku seadus I lugemisel vastu võtta.

K. Ast (sd.): Eesti esituse loomise küsimus Ameerikas ei seisa mitte esimest korda päewakorras; selle küsimusega on nii walitsusel kui ka wäliskomisjonil, niisama ka paljudel rahwaesitajatel juba tegemist olnud warematel aegadel. Mäletawasti I Riigikogul, nimelt 23-da aasta eelarwe arutamise juures, millega ühes ka kõik wälisesituse koosseisud kindlaks määrati, oli selle küsimusega tegemist, ühtlasi ära määraes meie wälisesituse koosseisu Ameerikas. Nüüd, enne weel, kui minewal aastal kindlaks määratud koosseisud ellu wiidud, enne weel kui nende teostamisele oleks asutud, esineb wälisministeerium uue ettepanekuga nende koosseisude muutmiseks. Mind kahjuks ei olnud tol ajal wäliskomisjoni koosolekul, kus seda küsimust lõpulikult kaaluti ja otsustati, nagu komisjoni aruandja seletas, ning otsustati Riigikogule ühelhäälel käesolewat seaduseelnõu kinnitamisele ette panna. Ühel teisel koosolekul enne wiimast koosolekut tärkas see küsimus päewakorda. Siis andis härra wälisminister mõõda minnes mõningaid seletusi selle kohta, et meie esitus Ameerikas tarwilik on, mõte, millele õieti kusagil vastu waieldud ei ole. Aga seda asja külge, mis nimelt tingib sarnast koosseisu, nagu Riigikogule kinnitamiseks ette on pandud, seda asja külge ei wõinud ma mitte lähemalt tundma õppida, just sellepärast, et wiimasest wäliskomisjoni koosolekust osa ei wõtnud. Aga mina olen päris kindel, et kui ma osa wõtta oleks wõinud wiimasest wäliskomisjoni koosolekust, siis tänasel aruandjal juhust ei oleks olnud teatada, et ettepanek seaduseelnõu ühelhäälel wäliskomisjoni poolt on vastu võetud. Mina ei tea mitte, kui suureks üldse on arwatud kulud aasta

kohta, mis meie Ameerika esituse peale lähewad. Kui see sarnasel kujul teostatakse, nagu see siin ette pannakse, siis juba palkadena maksetaw summa teeb kaunis palju wälja, iseäranis kui see Eesti markadesse ümber arwata — 6.740 dollarit kuus. Aastas teeb see 12 korda rohkem, keda see huwitab, arwaku wälja; aga see ei ole mitte weel terwe meie esituse ülespidamise kulu, waid sinna juurde tuleb õige suur protsent muid wäljaminekuid rehkendada, nagu sõidukulud, saatkonna ruumide ülewaldamine, esituskulud ka kahtlemata. Ja sellepärast wõiksime meie julgelt ütelda, et esituse ülewaldamine, sarnasel kujul, nagu seda siin fahetakse läbi wiia, ümmarguselt oma 30 tuhat dollarit maksuma läheks, see on 10 miljonit Eesti marka. Küsitaw on, kas selle summaga suudetakse meie esitust niisugusel kujul, nagu kawatsetakse, Ameerikas ülewal pidada. See on asja üks külg, et selle uue asutatawa esituse kulud meie riigi eelarwes õige tuntawalt wäljaminekute osa suurendaks. Aga kas on nüüd wastawalt loota, et see tulu, mida meie esituse loomisega Ameerikalt saada loodetakse, nende wäljaminekutele wastaks. Missugused on erilised huwid, mis meid sunniwad asutama suurt saatkonda ühes saadik-ministriga ja siis weel erilise konsuliga, kellest üks asuks Washingtonis ja teine New-Jorgis. Kas on meil siis tõepoolest nii tihedad poliitilised suhted ja nii intensiiv majanduslik, kui ka kaubanduslik läbikäimine, et seda Ameerikas ilmingimata tegema peab. Ei taha korraga wanu tõdesid, aga julgen siiski meelde tuletada, et siitsaadik kõneldes wälisesituste korraldamisest ja wälisesituste kuludest, sel waatekohal on püsitud, et meie oma wälisesitusi wõimalikult peame kokku tõmbama. Mitte selles sihis ei tuleks tegutseda, et meie uusi wälisesitusi juurde loome, kus neid tarwis ei ole, waid meie püüd peab selles seisma, et wõiwaid wälisesitusi wõimalikult redutseerida, wõimalikult vähendada. Aga kahjuks ei ole walitsus mitte seda teed püüdnud käia. Pean kahjatsusega konstateerima siit, et isegi mullu aastal kinnitatud wälisministeeriumi koosseisudest ei ole kinni peetud. Näituseks näeb tänawu aasta jaoks mullu aastal kindlaksmääratud wälisministeeriumi koosseis ette, et meil Roomas peetakse ühte esitajat, kes oleks nime poolest ja teatawal wiisil ka faktiliselt Pariisi saatkonna sekretäriks,

muudkui komandeeritud Rooma. Nii on meie eelarwes ja wastawates wälisministeeriumi koosseisudes ette nähtud; kuid pärast nende kindlaksmääramist ja tegelikku läbiwiimist ilma parlamendilt erilist luba küsimata, asutatakse Rooma iseseisew saatkond, mitte küll täiewolilise ministri nime all, waid, — ma ei tea, kuidas seda Eesti keeles nimetatakse, kuid, kui ma ei eksi, on see diplomaatilises keeles — chargé d'affaires; ja kõike seda tehakse ilma, et parlamendilt wastawat sanktsiooni ja nõusolekut saadakse. Mul ei ole ka täit selgust selle kohta, kas meie Skandinaawia esitus wastab sel kujul, nagu tema mullu aastal kinnitatud, wälisministeeriumi etatile, minul ei olnud aega seda järele waadata, kuid kardan, et ka see esitus wälisministeeriumi koosseisule ja eelarwele ei wasta. Ma tahan selle näitusega alla kriipsutada seda kurba tõsiolu, et meie wälisministeerium mitte sellel waatekohal ei ole püsinud, mida rahwaesituses, iseäranis eelarwete läbiwaatamise puhul ka eelarwe-kommisjonis esirinnale on püütud tõsta. Ka käesolewa seaduseelnõuga, meie rohkearwulise esituse loomise asjus Ameerikas, ei ole härra wälisminister püüdnud tabada seda sihtjoont, mida parlament siitsaadik on püüdnud kinni pidada.

Näib, et mingi esituse loomine Ameerikas sellest ajast peale, kui Ameerika Ühisriigid Eestit on tunnustanud, paratamatuks on saanud. Kas sellest siis järgneb, et meie Ameerikas samasuguse esituse looma peame, nagu seda on meil Londonis, kus poliitiline ja majanduslik wajadus esituse ülewaldamiseks 10, 15 wõib olla isegi 50 korda suurem on, kui Ameerikas. Ma ei uskunud mitte, et selle seaduseelnõu põhjendamise juures wäliskommisjoni aruandja ka meie Ameerikas olewa wõla küsimust ühes käesolewa seaduseelnõuga nimetab. Mul on wäga hästi teada, et mõningates seltskondlikudes kihtides jutud kurseeriwad, wõi arwamine walitseb, nagu wõiks ja peaks meie wälisesitus, kui ta Ameerikas loodud, ka meie wõlgade vähendamise mõttes midagi ette wõtma. Ma arwan, et sarnane arwamine wõib wõhikule imponeerida. Kas aga tõepoolest meie esituse loomine Ameerikas wõiks mingisugust wõlakohustust Ameerika wastu kergendada? Eesti wõlakohustuse täitmine Ameerika wastu oleneb sisuliselt sellest, kuidas wiisi Euroopa ja Ameerika wahel

üldse wõlaküsimusi edaspidi otsustatakse. Kui seal kergendusi antakse ja wõlga maha kustutama hakatakse, siis ei tehta seda igatahes Eestile mõne heasoowluse poolest, waid see wõib sündida sel korral, kui üldine poliitika ja majandus sarnaseks on muutunud, et suurriigid nimetatud kombinatsioonidega maha wõiksid saada. Meie esitaja üksikult ei tee midagi Eesti riigi kasuks. Wõib olla, et oli aeg, kus sellega wõis midagi ära teha, kuid praegu ei ole igatahes mitte see aeg ja teil ei ole ka wist mitte teadmata, et Ühisriikide president Coolidge ajakirjanduse esitajate kaudu, kui ka muul teel on lasknud teatawaks saada, et tema praegu kõige kategoorilisemalt seisab sel waatepunktil, et Ameerika oma wõlga tagasi nõuab ja igalt poolt ka korralikku protenti tahab sisse nõuda. Ma pean ütleva, et see härra, keda kõige wiimasena on nimetatud kui meie kandidaati Ameerika Ühisriikide saatkonna saadikukohale, kuuldawasti samal seisukohal püsib. Tema ei seo oma sõiduga sarnaseid illusioone, nagu wõiks ta Eesti wõlawähendamist Ameerika Ühisriikides korda saata, waid ma olen sootu teistsugust arwamist tema poolt kuulnud — esitust enne Ameerikasse mitte saata, kui meie ei ole oma wõla korraldamiseks tarwilikku samme astunud; see tähendab, kui meie ei ole püüdnud wastu tulla wõlaprotsentide asjus Ameerika nõuetele, mida meile juba paar korda on meelde tuletatud. Nii et selle argumendiga ei makşaks igatahes ette tulla. Sellel küsimusel ei tohiks meie edustuse loomisega Ameerikas mingit ühist olla. Meil oleks arwatawasti Ameerikas tarwilik ja kasulik luua korralik konsulaat, hea konsuliga eesotsas. Seda oleks meile waja majanduslise läbikäimise pärast. On lausa lubamata nähtus, et meil siitsaadik konsulaarset esitust Ameerikas loodud ei ole. Inimesed teawad kõnelda, et meil olewat Ameerikas konsul, aga teadupärast ei ole see mitte meie poolt sinna konsuliks nimetatud, samuti ei ole ta ka ametlikult kinnitatud, ega Ameerika poolt ametlikult wastu wõetud. Ta töötab seal oma käe peal ja sellesuguseks töötamiseks on talle wõimalused antud, ning pole nähtawasti tahetud, ega kawatsetudki korralikku konsulaati, korralikku konsulaarset esitust luua. Kui nüüd seda silmas pidada, et majandusline olukord wõrreldes sellega, mis enne sõda walitses, wäga iseäralikuks on muutunud, siis

wõime meie küll uskuda, et lähemas tulewikus Eesti Ameerikaga tihendatud kaubanduslikku läbikäimisse astub, ja et meil kaubandusliku läbikäimise mõttes suuremat elawust oodata on. Sellepärast on meie korralik konsulaarne esitus Ameerikas tõesti hädatarwilik. Aga et meie seal peaksime ka weel poliitilise edustuse täiewolitulusliku ministri näol, wastawa hulga ametnikkudega, sarnast nõuet ei järgne sellest wajadusest mitte. Ma ei räägi ju lõpulikult selle wastu, et Ameerikas meie poliitiline edustus loodaks, ma räägin siin ainult selle wastu, et seal tahetakse sarnast suurt edustust luua, mille ülewalpdamine õigustatud oleks Anglo-Saksi maadest ainult Londonis. Mispärast ei ole välisministeerium katsunud teostada seda eelarwet, wõi seda Ameerika edustuse kokkuseadet, mille jaoks tänawu aasta eelarwes kindlad summad on määratud? Õieti ei olegi põhjusi, mispärast tänawuaasta eelarwe Ameerika edustuse suhtes täitmata on jäetud, kusagil seletatud. Sellepärast näib wäga iseäralik olewat, et välisministeerium, enne kui kuidagi oleks selgunud, et minewa-aastase eelarwe põhjal ei saa Ameerikas edustust luua, nüüd tuleb suuremate krediitide nõudmisega ja oma koosseisu laiendamise soowiawaldustega. Ma pean oma isiklikku muljet awaldama ja wõimalik, et sama mulje ka paljuid teisi Riigikogu liikmeid on waldanud, — nimelt, et meil, kuigi meil palju räägitakse välisesituste kulude kokkuhoidmisest, õieti mitte midagi selle kokkuhoidmise teostamiseks korda pole saadetud. Sellest wõib olla on tingitud, et ajakirjanduses sarnased nimetused, nagu välisedustuste „sinekuur“ on wilksatanud. On isegi weel halwemaid asju kirjutatud, ja tõepoolest, kui nüüd hakata waatlema meie esituse sootu kõrwalistes riikides, siis tekib tunne, iseäranis kui meeles pidada, et need on loodud eelarwest mööda minnes, — tekib tõepoolest sarnane tunne, et siin tegemist on „sinekuuriga“. Sarnast „sinekuuri“ ei tohiks aga mitte olla, iseäranis weel kui meie oma riigi wiltsat majanduslikku seisukorda silmas peame. Meie ei tohi asutada esituse seal, kus see tarwilik ei ole, meie wõime asutada esituse ainult seal, kus see hädaparatamatu ja möödapääsematu on. Praegu ei wõi meie välisesituste kohta ütelda, et nad paratamatud ja möödapääsematud oleks. Kui välisministeerium oleks tahtnud siin

mõnda algatust ilmutada, siis oleks pidanud see algatus käima wastupidises sihis, nimelt ses sihis, et oleks katsutud meie välisesituse tulewaks aastaks redutseerida, weel rohkem kokku tõmmata, kui see minewal aastal sündis. Kui aga siin esile tullakse laiendamise kawatsustega ja pealegi see laiendamise tendents kantakse üle selle suure lombi, — kuulge, see on täiesti ülearune. Seda pole tõepoolest tarwis. Poliitilised ega majanduslikud wadjadused seda ei tingi.

Nendest seisukohtadest wälja minnes on mul au teatada, et sotsiaaldemokraatlik rühm selle ettepaneku wastu hääletab, arwamises, et kui tõesti möödapääsematu ja wajalik on Ameerikas edustus luua, siis kasutatagu selleks ära minewa-aastane eelarwe ja jäetagu wälisministeeriumi koosseis mullu kokkuseatud alusele.

Wälisminister F. Ake: Härrad Riigikogu liikmed! Härra rkl. Ast on siin mõtteid esile toonud, mis mulle põhjust annawad sõna wõtta. Härra rkl. Ast ei ole mitte nii pikalt selle seaduseelnõu sisu kohta waielnud, waid on enam juhust tarwitanud selleks, et siin kohal wälisministeeriumi tegewust arwustuse alla wõtta — nähtus, mis muidugi lubatud ja wäga soowitud on. Ma ütlen aga ühte, et rkl. härra Ast on wäliskommisjoni liige ja kui härra Ast oleks kahest wiimastest wäliskommisjoni istungist osa wõtnud, siis oleks tema arwustus pidanud teise kuju wõtma. Esiteks tunnistab härra Ast, et wälisministeerium käib hoolimata Eestj wabariigi rahaliste summadega ümber, nimelt nimetades saatkonda sinna, kuhu seda sugugi waja ei ole, ja määrates niisuguse koosseisu, nagu wastaw töö seda mitte ei nõua. Otsekoheleid näituse selleks ette toodud ei ole, tähendati aga kaudselt Rooma saatkonna peale. Kui härra rkl. Ast oleks kahest wiimastest komisjoni koosolekust osa wõtnud, kus just küsimus nimetuste alal arutusel oli ja kus mul wõimalus oli ülewaadet anda üksikute saatkondade koosseisu ja nende tarwiduste kohta, siis ütlen ma — ja mispärast härra Ast koosolekule ei ilmunud, seda mina ei tea — siis oleks tema teises arwamises. Mina wõin siin aru anda wälisministeeriumi tegewuse kohta muidugi nii kaugelt, kui mina seal juhtiwalt kohal seisan. Ja seal tõrjun ma tagasi selle etteheide, mis otsekohe ehk warjatult tehtud, nagu ei tahaks ja ei mõt-

leks wälisministeerium riigi rahaga kokkuhoidlikult ümber käia. Üheks illustratsiooniks wõi näituseks, et see teisiti on, kui härra rkl. Ast arwab, toon ette, et üks wiimastest korraldustest oli see, et wakantseks jäänud Kowno koht ühendati Riia kohaga, nii et Riias akrediteeritud saadik on ühtlasi ka saadik Kownos. Sellega jääb ühe esitaja palk täiesti ära. Teiseks, mis puutub Skandinaawiasse, siis paistis mulle, nagu oleks rkl. Ast'il mingisugused andmed, kuid mitte täpsed. Mina wõin ütelda, et Skandinaawia esitus kõigil kolmel maal wastab täpselt ettenähtud eelarwele. Edasi, mis puutub isikute kohta, siis ei saa ametlikult mina igatahes selle üle weel mitte rääkida, missugune isik Ameerikasse saadetakse. Mul on selle üle küll läbirääkimised käimas, kuid mul ei ole täpseid andmeid tarwitada ja sellepärast ei arwa ma õige olewat, et kaudsed diskwalifikatsioonid siin esile tuuakse. See ei ole ka mitte Ameerika aadressi peal wäga hea. (K. Ast (sd.): Ega mina ei ole tahtnud seda teha!)

Mis nüüd sisuliselt selle seaduseelnõu kohta öeldakse, oleks... (W a h e l h ü ü e: Rooma...) Jah, wahepeal on Roomas muudatus ette wõetud, nimelt Rooma saatkond tehti iseseiswaks. Mina ei saa kõike siin motiweerida, mina saan refereerida, sest et mina ei olnud määraja. Rooma saatkond kuulus enne Pariisi saatkonna külge ja Roomas töötas meie esituses ainult saatkonna sekretäär. Wahepeal kaotati see ära ja Rooma saatkond tehti iseseiswaks, määrati sinna asjadeajaja. Mina arwan, et see ei ole siin ilma andmete ette toomata mitte selge, kas niisugust esitust seal tarwis wõi mitte; igatahes wõib selle üle weel waielda. Itaalia on üks entente riikidest ja meie teame, et Itaalia meid eriti on toetanud silmapilkudel, kus see tarwis oli. Igatahes kui obserwatsiooni punkti pean mina Rooma meile wäga tähtsaks.

Mis nüüd praegu esitatud seaduseelnõusse puutub, siis on selle küsimuse üle juba tõesti aastaid mõtteid wahetatud, et Ameerikasse tuleks meie riiklik esitus saata. Iseäranis sellest ajast peale, kui Ameerika meid de jure tunnustas, sai see meile möödapääsematuks ja rahwuswaheline läbikäimine nõuab, et kui üks riik teise riigi juurde akrediteerib saadiku, siis kui wõimalik wastatakse samasuguse esitusega seal. Kõigil on teada, et Eestis

on Ameerika poolt akrediteeritud täiswõlliline minister ja õige oleks kui meie samaga wastaksime. Teine küsimus on, mida lubab meie rahaline jõud, ja sellepärast peame järelekaalumise alla wõtma, missugune esitaja sinna saata. See wõiks meile ka fiskaalselt tähtis olla. Kui selle tarwiduse kohta täna siin waidlusi ei olnud, see tähendab, kui härra Riigikogu liikme ja wäliskomisjoni liikme Asti poolt tarwiduse kohta ei waieldud, wõib küsimus keerleada ainult selle ümber, misugust esitust Ameerikasse saata, mitte nii wäga arwulise kokkuseade, kui ametlise kokkuseade poolest. Mis eelarwesse puutub, siis on siin äärmine miinimum tabatud. Londonis on 8 ametnikku, käskjalad ühte arwatud, Moskwas weidi suurem koosseis, Pariisis vähem kui Londonis, ainult 5 isikut. Kes wälisesituste tööd tunneb ja tahab objektiivselt otsustada, peab ütlemä, et ei saa ühtegi saatkonda vähema arwuga wälja saata, kui wiis inimest. Selle üle wõib pikalt waielda, kuid mina pean seda miinimumiks. Teine asi oleks ametlisest küljest otsustamine, nimelt missuguse kwalifikatsiooniga isikud wälja saata. Siin on kaks wõimalust, nimelt wälja saata täiswõlliline minister ehk esituse etteotsa paigutada asjaajaja. Peab ütlemä, et ühe kui teise wahel on suur wahe. Meie ei saa rahuwahelistes harjumustes ja kommetes ise radu ajada, waid peame sellega arwestama, kuidas mujal on ja sellepärast ütlen mina, et ühe ja sama koha peal täiswõlliline minister saab ja wõib palju rohkem ära teha kui asjaajaja. Palga wahe ei ole suur, ministri palk on sada üksust, kuna asjaajaja oma kaheksakümmend. Muidugi jääb see Riigikogu otsustada, missugusele seisukohale siin asutakse. Ütlen isiklikult siin kui ministeeriumi praegune juht, et mina saan niipalju tööd ära teha, kui mulle selleks wõimalusi antakse. Praegu on lugu nii, et tulewase aasta eelarwe, millega peaasjalikult arwestada tuleb, sest see aasta on juba lõpul, olen mina vähemaks teinud, kui ta minewal aastal oli. Sinna hulka on siiski wõetud ka Ameerika saatkond omas uues koosseisus, see tähendab, et siin riigi rahaga mitte uisa-päisa ei ole talitatud waid kokuhoidlikult. Ma ütlen, Riigikogu otsustada jääb, kas ühte ehk teist esitust määrata, et aga saatkond wälja saata tuleb, on kindel. Saatkonnal on peale diplomaatilise esituse, peale majanduslikkude side-

mete korralduse weel teisi ülesandeid, mis riigile majanduslikult wäga tähtsad on. Minu arwates tuleks Ameerikasse nende asjade edukaks lahendamiseks saata täiswõlliline minister. Need kulud ja wäljaminekud, mis sellejuures tekiwad, on läbi kaalunud wälisministeerium ja Wabariigi Walitsus, neid on wäliskomisjoni liikmed ühel häälrel wastuwõetawaks tunnistanud ja sellepärast palun ma Riigikogu esitatud eelnõu nii wastu wõtta, nagu ta komisjoni poolt on esitatud.

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Lugupeetud Riigikogu liige härra Ast tõstis siin üles küsimuse, mis minu arusaamise järel wäga tähtis on, nimelt Ameerika wõlgade küsimus. Härra Ast tähendas, et wõlgade asias saatkond wist midagi ära teha ei saa, tähendas weel, et on wist wäga palju Riigikogu liikmeid, kes samuti arwawad. Olen härra Ast'iga ühel arwamisel, et saatkond praegu meie wõlgu vähendada ei saa, sellepärast, et see ei ripu mitte ükski ainult Eestist ära. On weel teine külg sellel küsimusel, see on wõlgade fondeerimine ja protsentide küsimus. Härra Ast teab wäga hästi ja kõik endised Riigikogu liikmed teawad, see ei ole kellegi saladus, see on ka eelarwesse üles tähendatud, kui suur meie wõlg on. Meie wõlg on 5 ja $\frac{1}{2}$ miljardit. Nüüd on ikka wäga suur wahe, kas maksame 3% wõi 7%. 1% teeb juba wälja aastas 55.000.000.— ja praegu arwatakse meile juurde see protsent, mis alguses on lühikeseajalise wõlana tehtud. Härra Ast ütles õieti, wäga asjaliselt, et tõesti loomulik on, et meie midagi enne ei saa teha, kui terve situatsioon selle asja kohta Ameerikas muutunud ei ole. Ta on ühele suurriigile juba wõlad fondeerinud wäga wäikese protsendiga; see on Inglismaa. Ta on seda ka ühele meie ligemale naabritele teinud. Soome maksab õige wäikese protsendi, esimesed aastad on ilma protsentideta ja pärast on laen wiidud pikaajalise laenu peale üle. Ma arwan, et Eesti riigile on tähtis sedasama teed käia, et kätte saada sedasama resultaati, mis Soome on kätte saanud. See annab meile wäga suure ökonomia. Mina seda mitte ei usu, et meie saaks nii kergesti wõlga vähendada. Keegi ei vähenda oma wõlgasid, mis juba raamatusse on sisse kantud, aga wõlgade protsendi küsimust peab reguleerima ja on aeg juba seda teha. Ma tähendasin, meie ei ole esimesed.

Teised on seda juba enne teinud. Meie esituse üks suurematest ülesannetest on seda wõlgade küsimust reguleerida, et meie seal mitte ei maksaks seda hiigla protsenti, mis meil iga aasta juurde arwatakse. Wõib olla, et rohkem kätte saadakse, aga ma ei taha teha mingisugust illusiooni, mina arwan, et meie esitusel peaks korda minema seda kätte saada, mis teised riigid on saanud ja mida Ameerika on juba teinud. Ka sellest küljest on meie esitajal seal väga palju teha, sest kui teie katsuksite seda siit teha, siis öeldakse, minge Washingtoni. Siinne Ameerika esitaja seda oma peale ei wõta, sest iga riik on rahwuswahelise kombe järele kohustatud, kui ta tahaks kellegi riigiga wõla asja, nii ütelda, reguleerida, siis peab ta seda tegema selle riigi pealinnas, selle riigi ministriumide juures, kus wõlg on tehtud, kelle käest seda wõlga on tahetud ja sellepärast tahes wõi tahtmata, meie esitus peab selle küsimuse üles wõtma.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on wälisminister juba tähendanud, et meil tõsine tarwidus on Ameerikasse oma esitust läkitada. Wäliskomisjoni esimees on siin juba näidanud, kui tähtis meile wälissaatkonna läkitamine on meie sennise laenu korraldamise seisukohalt. Pean ütleva, et meie ainult kahetseda wõime, et meil saatkond juba warem ei ole saanud Ameerika minna. Takistused on mitmesugused olnud. Juba sõja järel oli selge, et meie wiibimata peaksime oma laenu asja Ameerikas korraldama. Sel ajal arwati, et meil sünniks eridelegatsioon wõi erisaatkond Ameerikasse läkitada, et meie wõla asja seal lahendada. Wabariigi Walitsuses oldi arwamisel, et tol korral oleks pidanud endine peaminister astuma saatkonna etteotsa, et sellega rõhutada tähtsust, mida meie anname harukordsele saatkonnale. Kahjuks ei olnud wõimalik seda mitte teostada, sellepärast, et kandidaadil wõimalik ei olnud seda ülesannet oma peale wõtta. Siis seati muu hulgas meie wabadussõja tegelase kandidatuur. See oli esiotsa nõus, aga et tema wastu mõnelt poolt ägedasti wälja astuti, siis keeldus ka tema minemast. Selle järele jäi saatkonna asi soiku ja wõib ütelda, kui siis oleks saanud saatkonda sinna läkitada, siis oleks olnud wõimalik seda wõlga maha kustutada, vähemalt

Ameerika Ühisriikide esitajate seisukohast oli see wõimalik. Nüüd on kahtlemata selle suure laenu kustutamine wõimata. Nagu juba wäliskomisjoni esimees rkl, härra Laidoner siin on rõhutanud, on laenu lõpulik korraldamine pikema aja peale ärajaotamise teel ja protsentide vähendamise abil meile suure ainelise huwiga, et mõne aasta, ehk mõne poole aasta kulud saatkonna ülewõlpidamiseks seal juures lihtsalt mingit osa ei etendaks. See oleks lihtsalt aineliselt meile suureks kahjuks, kui meie hakkaksime aru pidama, ja 500.000 Emk. pärast ei tahaks sinna täiswolinikku ministrit saata. Umbes nii palju teeb saadiku ja asjadeajaja kulu wahe wälja. Meil ei ole aga mitte ainult wõlaasja korraldamise seisukohalt tähtis Ameerikasse minna. Majanduslikud suhted Ameerikaga on meil alles wälja arenemas, aga juba nüüd wõime meie ütelda, et kui meil seal oma konsulaar-esitus oleks korraldatud, siis oleks meie rahwamajanduslikult väga palju wõitnud. Need wahekorrad, mis meil Ameerika-Ühisriikidega on olnud, on meile wõimatuks teinud oma põllumajanduslikkude tarbete, eriti põllutööriistade ja masinate sissewedamisel neid hõlbustusi saada, mis meile oleks wõimaldatud, kui meil tõesti wahekord Põhja-Ameerika Ühisriikidega majanduslikult oleks korraldatud. Ja see oleks meile wiimaste aastate jooksul suuri summasid rahwamajanduslikult tähendanud. Ja kui meie mitte kõike jõudu kokku ei wõta, nüüd seda wahekorda selgitada ja lahendada, siis saame iga aastaga suuri kahjusid. Isiklikult olen mina küll sellega täiesti päri, et meil edaspidi tuleb esimeses jões konsulaar-esituse wäljaarendamise peale Ameerikas kui ka mujal mõtelda. Meil ei ole mitte enam endise diplomaaia ajajärk, meie elame ilmamajanduse päewil ja kõik riigid, isegi kõige suuremad ilmariigid, on sunnitud nüüd just esimeses jões rõhku panema oma konsulaar-esituse wäljaarendamise peale ja oma rahwamajanduse huwide kaitse peale rahwuswahelises läbikäimises. Praegusel korral ei saada meil aga wist mitte Ameerika-Ühisriikides ilma poliitilise esituse läbi. Kui meie tahaksime ilma et meie nüüd Ameerika-Ühisriikide suuruse ja wägewuse tunnustuseks omalt poolt vähemalt rahwuswahelist wiisakust üles näitaks, kõnelema hakata ainuüksi majanduslikkudest küsimustest, siis oleks

see meile raske. Kui meil nüüd siin Ameerika poolt täisvoliline minister on Ühisriike esitamas, siis ei saa meie ainult konsuliga sinna minna. Ja kui meil seal asjaajaja kõigest 500.000 Emk. aastas vähem kulu teeb, siis on ometi küsitaw, kas meie saame niisuguse asjaajaja abil õiendada esiteks oma laenu asju ja teiseks, oma majanduslikka suhteid Ameerikaga nii korraldada, nagu seda tarwis. Ei saa asjaajaja igale poole ülepea mitte juurdegi, tema ei pääse mitte kõrgematesse kohtadesse, waid ta peab teatawate ametiasutustega läbi käima. Tema diplomaatiline seis ei luba mitte, et ta esineks seal, kus wõib esineda täisvoliline minister. Ja sellega kaotaks ta suure osa wõimalustest ära asja korraldada, nagu meie huwides tarwilik. Peale selle on aga silmas pidada, et Ameerika Ühisriikidel on ääretu tähtsus meie riigi poliitilise tulewiku kohta. Kui kord lahendamisele tuleb Suur-Wenemaa küsimus, siis on otsustaw sõna ütelda Ameerika Ühisriikidel. Ameerika Ühisriigid lähenevad tulewase Suur-Wenemaa küsimusele senni kaugest idast, ja kuj seal on liikumas „Tõuswa Päikese maa“ mõju kõrwal suure Ameerika wägewa riigi wastumõju, siis sünnib seal just see Suur-Wenemaa probleemi käsitamise seisukohast; kuid meie wõime omale selgesti tunnistada, et seda probleemi Ameerikas ei käsitata mitte ainult kauge Ida kaudu, waid Ameerika Ühisriikide wäljawaated tulewase Wenemaa küsimuse lahendamisel on sihitud ka Lääne poole. Ja Baltimere wäikerahwuste iseseiswuse rahwuswahelise tähtsuse küsimus leiab Ameerika Ühisriikides tarwilikku hindamist. Ameerika esitajad on kunni wiimase ajani rõhutanud, et nemad õieti mitte ei ole aru saanud, kuidas on wõinud Eesti riik ja teised Balti riigid tekkida suurést Wenemaast lahku minnes. Ameeriklased ei saa enesele ette kujutada, kuidas ilmariiklikust organismist katsuwad erineda üksikud rakukesed, kes seisawad ühenduses selle hiigla-kehaga. Ameeriklaste ilma waate seisukohalt on see õieti ainult killunemine ja purunemine. Õieti ei ole seal Ameerikas palju kellegil tõsist ettekujutust meie iseseiswuse põhjustest. Alles siis, kui nemad siin meie maal, ja iseäranis on seda Ameerika sõjawäeesitaja ütelnud, — alles siis, kui nad isiklikult siin on saanud jälgida olukorda, — siis alles on nemad hakanud selgemalt ära

tundma neid sügawaid tarwidusi ja neid põhjusi, mis on ajanud Balti rahwaid, ühes nendega ka Eesti rahwast, erinema Wene ilmariiklise hiigla-keha küljest. Nemad tunnawad alles siis, kui nad on seda tundma õppinud, et meil on oma rahwuslik kultuur, et meil oma rahwuslik minewik on, ja et endine Suur-Wenemaa mitte ei ole üksikuid rahwaid kokku liita suutnud ühiste huwide nimel, waid et on wägiwõimuga surutud kokku neid rahwaid ja sellepärast siis ka mitte seda huwide ühtlust ei ole siin leida olnud, mida Ameerikas üksikud rahwused omawahel tunnewad. Ameerika sõjalaewastiku juht ütles, kui temale sai ära seletatud, mis sugune wahe on endise Suur-Wenemaa sunni-organismuse ja Ameerika huwide ühtluse wahel, siis ütles ta: Saan aru — Wenemaa oli nõnda (käsa rusikas teine teise wastu seades), aga Ameerika on nõnda: (käsa kokku pannes.)

Kui meie nüüd tahame tarwilikku poolehoidu ja sümpaatiat wõita, mida meile tulewikus kahtlemata tarwis läheb, kui Suur-Wenemaa probleem rahwuswaheliselt lahendamisele tuleb... (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Kas ta weella hendatud ei ole?) Teie higistate nüüd selle kallal küll oma wiisi, aga ega see rahwuswaheliselt wäga palju ei kaalu! Waadake, kui meie nüüd tahame, et sellel puhul, kui seda suurt probleemi hakatakse lahendada, Ameerika wägewuse kaal mitte ei satuks meie kahjuks ega meie wastu, waid et Ameerika riikluse esitajad, kuj ka Ameerika rahwa laialised hulgad oskaksid hinnata meie õigustatud eluhuwisid, ühtlasi aga aru saaksid, et Ameerika, kui ka teiste rahwaste huwid mitte selle all ei kannata, kui meie, Balti riigid, siin iseseiswat elu elame. Kui meie soowime, et meie nõudeid ja püüdeid õieti hinnataks Ameerikas, siis ei ole wõimalik seda edasi lükata, senniks kui need probleemid tulewad lahendusele, waid meie peame iga wõimalust kasutama selleks, et meie saaksime oma jõudu mööda kaasa mõjuda selle õigest seisukohast arusaamise sünnitamiseks. Sellelt seisukohalt ei tule meil pennidega ega markadega rehkendada, waid meie peame rehkendama sellega, mis tarwis on. Ja mis tarwis on, see peab sündima. Kui meie siin nüüd wälja läheme esiteks kas wõi täisvolilise ministri nimega, siis peame muidugi waatama, et sinna wõimalikult kvalifitseeritud isik läheks, kes seda ülesan-

net tarwilikult täidab. Sellega ei ole aga weel mitte öeldud, et meie peame ennast ülejõu kulutama. Kui nähtakse, et kulud meil raskeks lähewad, siis wõiks see ministri koht tühjaks jääda ja aset täidaks tarbekorral sekretäär ehk asjaajaja. Nüüd oma esitusega wälja minnes oleks tarwis, et meie oma teed ülesannete tähtsuse kohaselt waliksime. Sellepärast arwan mina, et kuigi meie kõik põhimõttelikult rõhutama peame kokkuhoidlikkust, aga praegusel korral wälja minna Ameerikas ainult konsuliga ehk asjadewalitsejaga on waewalt soovitaw, kui meie arwesse wõtame neid suuri rahvuslikka huwisid, mis meil praegu Ameerikas kaitsta oleks. Sellepärast arwan mina, et ei maksaks selle saatkonna kuluarwe juures mitte põhimõttelikkuse alusele asuda, waid otstarbekohasuse seisukohalt otsustada. Ja siis, kui meie seda oleme teinud, oleme wististi päri, et meie igatahes esialgu Ameerikasse saadaksime täiswõllilise saadiku, kusjuures meil ju koosseisu wähendamise ikka rewideerimise alla wõib tulla, ja isearanis wälisministeerium peab seda silmas pidama, kui meile see kulukandmine raskeks läheb.

K. Ast (sd.): Härra wälisminister näib minu seletustest nii aru saanud olevat, nagu oleksin mina tahtnud etteheiteid, mida ma siin wälisministeeriumi senise tegewuse kohta tōin, tema pihta sihtida. Ma nimetasin siin Rooma meie esitaja saatmist, mis mitte tänawu aasta eelarwesse ja selle kinnitatud koosseisu üles ei ole tähendatud. See etteheide ei ole mitte praegusele ministrile, waid sellele, kes tol korral minister oli. Mina awaldan siin ainult kartust, et wälisministeerium ja tema juhtiwad jõud kokkuhoidmise teostamise mõttes ei ole mitte kõik teinud; awaldan kartust, käesolewat seaduseelnõu arwesse wõttes, et ka praegune wälisministeeriumi juht ja tema abilised seda nähtawasti teostada ei mõtle wõi ei suuda. Et seal üks kohake wälja on langenud teiste hulgast, meie Leedu esitaja, sellest ei maksa kõneledagi ega seda nimetadagi. See on üksainukene inimene, ta oli sinna püsima jäänud ja tema kadumist ei märganud wist keegi ja ei olnud ka need kulud, mis selle esitaja peale Leedus wälja anti, kuigi suured; nii et siit nüüd järeldada mingit teadlikku ja sihilikku kokkuhoidmise prii-tsiibi teostamist küll ei saa. Täitsa asjata

on ka päewakorda kiskuda selle küsimuse juures sarnaseid suuri ilmaprobleeme, nagu Wenemaa küsimuse rahwuswaheline äramääramine Jaapani ja Ameerika riwaliteedi küsimusega. Kui niisuguse küsimuse üle rääkida, siis on see paljalt teoretiseerimine ja sellega ei jõua meie oma otsust, oma esituse saatmist Ameerikasse põhjendada. Millal need küsimused üles tõusewad, on teadmata; senni on kõik alles uduga kaetud. Selleks otstarbeks ennast ette saadikuga ehk esitajaga warustada on weel wara. Minu arwates on imelik see mõte, nagu wõiks meie esitus sinna ilmudes awalikku arwamist lausa muuta. Meie teame wäga hästi: kuidas dollaritemaa oma poliitilise kursi on osanud joonde seada. Kaua kestis isegi Eesti tunnustamatus Ameerika poolt ja kui see tunnustus lõpuks tuli, siis on meile kõigile teada, et see mitte mõne erilise propaganda wõi walgustustöö tagajärjel ei sündinud, waid need olid puht majanduslised põhjused, mis Ameerikat lõpuks sundisid meid tunnustama. On ju ka päris selge, et meie, nii pisikesed nagu meie oleme, ometi ei suuda Ameerika awalikku arwamist luua. Kui meie püsida tahame ja Ameerika silmis tahame midagi olla, siis peame kodus oma majandust rajama ja kultuurilisel ja muul teel oma riiklikku iseseiswust kindlustama ja kõwendama. Aga loota, et meie oma esituse läbi wõiksime Ameerika awalikku arwamist wõita, on natukene palju. Oieti ei ole selle esituse saatmiseks, mis käesolewa seaduseelnõuga tahetakse teostada, mingisuguseid kaaluwaid põhjendusi ette toodud peale nende, mis seaduseelnõu seletuskirjas antud. Härra minister rõhutas seda asjaolu, mida kordas ka härra Tõnisson, et täiswõllilisel ministril on seal palju kergem tegutseda, kui lihtsal asjaajajal, sest tema pääsewat kergemini diplomaatlistesse ringkondadesse ning wõiwat seal liikudes paremaid tagajärgi saawutada. Muidugi, saadiku enese mugawuse mõttes on temal seal parem liikuda, sest tal on lahendamad kokkusäämise wõimalused teiste riikide diplomaatidega. Kui aga töökusest ja töö tagajärgedest jutt on, siis on see siiski suurel määral teoretiseerimine, kuna meil tegelikult on tarwis teguwõimsat inimest, ja kaubanduslist esitust otsekohe New-Jorki, — inimest, kellel oleks kogemusi äriasjades ning kes suudaks ka meie ärimeestele Ameerikasse teed tasandada. Meil on

sarnast inimest tarwis, kes otsekohe tööle asuks. (J. Tõnisson (rhw.): Kaubalepinguid ei saa New-Jorgis teha.) Ma tean, et kaubalepinguid New-Jorgis teha ei saa, kuid meil pole praegu jutt Ameerika-Eesti kaubalepingu tegemisest, waid siis kui see küsimus päwakorrale tekib, tulewad meil sinna wastawad esitajad määrata. Senni on meil kõik kaubalepingud sõlmitud eriliste esitajate ja asjatundjate kaasabil.

Huwitaw on ikkagi, et meie esitaja Ameerika saatmist püütakse põhjendada selle oletusega, nagu wõiksimme meie sellega oma wõlaprotsente Ameerikas kuidagiwiisi vähendada. Keegi ei saa ju prohwet olla, kuid oleks ometi wäga imeelik esitust, mis ikkagi pikaajalise esitusena wälja läkitatakse, selleks sinna saata, et korraldada meie wõla wahekorda Ameerikaga. Kui meil ainult see huwi oma esituse saatmiseks oleks, siis wõiks ju seda asja teistwiisi korraldada, mis palju odawam tuleks. Wõib ju olla, et meie wõlaprotsentide kõrwal selle esituse ülewaldamise kulud õige wäiksed on, aga mulle näib siiski, et oleks kasulikum seda summat, mis oma esituse ülewaldamiseks ohwerdame, wõlaprotsentideks kasutada. Teie ei saa salata seda tõsiolu, et meie poliitiline wahekord Ameerikaga sarnane on, mis kuidagi ei kohusta seal meie täiswõllilist esitajat pidama. See asjaolu, et Ameerika on saanud oma täisõigusliku ministri Balti riikidesse, ei peaks meid weel mitte kohustama sedasama tegema. Lugu on ju niisugune, et ka teisedki wäiksed riigid ei ole tahtnud ega jaksanud oma esitajaid saata nendesse suurriikidesse, kust nende juurde täisõiguslised esitajad on saadetud. Wäikeriikidel käib see üle jõu. Ameerika suurriik saadab oma esitaja siia mitme Balti riigi peale. Meie peaksime igaüks üksikult oma esitaja Ameerikasse saatma. Kui nüüd meie majanduslikku wõimist ja Ameerika majanduslikku wõimist wõrrelda, siis on ju arusaadaw, et Ameerika-Ühisriigid ei wõi siin pretendeerida täieliku wastastikkuse peale. Ei oleks mitte midagi imestada, kui meile ühel päewal määratakse esitaja Jaapanist, — meil on siin ajutine esitaja olnud, kui ma ei eksi. Kui Jaapanis ei oleks katastroofi olnud, mida ta tänawu aasta üle elas, oleks ta wist Balti maadele oma täisõigusliku esitaja läkitanud. Kas oleks siis sellest järgnenud, et meie ka tingimata

peame Jaapanile sama wiisakuse aktiga wastama. Wõib ju ka juhtuda, et weel mõni suurriikidest wõiks oma esituse siia määrata, iseäranis mõnest sarnasest suurriigist, kus kõwa riiklik keskwoim wõi bürokraatia walitseb. Warematel aegadel paljud suurriigid saatsid oma esitused selleks wälja, et teatawatele inimestele kohta anda. Kas peaksime siis kõigil sarnastel juhtumistel oma wähesuse ja oma nõrga majandusliku wõimise juures wastama täiswõllilise ministri saatmisega? Iseäranis see argument, et juba rahwuswahelise wiisakuse pärast Ameerikasse täiswõllilist ministrit saata, see argument ei tohiks meie kohta mitte maksew olla. Igatahes rõhutan ma oma erakonna rühma wõllitusel lõpuks weel seda iuba warengi mitmel korral rõhutatud seisukohta, et meid Ameerikas praegusel silmapilgul peajasjalikult majanduslikud asjad huwitawad, wõi esiplaanil silmile tõusewad, ja sellejuures tuleb meie arwates kõige suuremat rõhku panna konsulaar-agentuuri korraldamise peale Ameerikas. Selle juures ei tuleks mitte asja niiviisi ette kujutada, et meil konsul Eestist läkitatakse New-Jorki, ja ta seal siis kõiki neid kaubanduslisi suhteid ja muud korraldab, waid meie peaks erilist rõhku panema selle peale, et tähtsamates Ameerika linnades aukonsulid tuleksid ametisse seada ja nende kaudu meie kaubanduslikka huwisid korraldada. Kokkuvõttes ei ole suutnud eldkõnelejad meile mitte selgeks teha, et esitus sarnasel kujul, nagu teda saata mõeldakse, meie riigi jõupärane oleks. Sellepärast oleme meie sunnitud käesolewa seaduseelnõu wastu hääletama.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Strandman: Mis härra Ast oma esimeses kõnes ette tõi, on teiste kõnelejate poolt ümber lükatud. Mis tema teises kõnes uut ette tõi, oleks wäide, et asjaajaja suudab sedasama korda saata, mis saadik. Wist asi ikka nii ei ole. Muidugi teada, kui on anderikas asjaajaja ja halb saadik, siis anderikas asjaajaja wõib rohkem korda saata, kui halb saadik.

Ma arwan, et kui meil tahetakse tugewat jõudu Ameerikasse saata, — siin oli jutt endistest wälisministritest ja peaministritest, — kui meie ühe niisuguse härra sinna saadame asjaajajaks, siis wõi-

dakse öelda, et meil on üks degradeeritud soldat saadetud. Sest niipalju kui mina diplomaatlistest kombetest aru saan, seal sarnaseid asju ei juhtu. Meie näeme küll, et Riigikogus 21.-aastaseid isikuid on, kes saadiku nime kannavad ja pealegi väga uhkelt välja astuvad. Kui meie aga selle möödupuuga oma välisesitajaid määrame, siis teeksime ennast naeruvääriliseks. Mis parlamendis võimalik on, see diplomaatlikes läbikäimises ei ole mitte võimalik. Ma arwan, et kui meie niisuguseid kombeid ümber looma hakkame, siis meie sellega küll hiilgawalt sisse kukuksime. Ajaloost on teada, et Pitt oli 24 aastane peaminister, aga et 24 aastane saadik kusagil oleks olnud, seda ajalugu ei tunne, peale kuninglikkude printside. Et need saadikud kusagil midagi ära oleks teinud, seda ma kusagilt lugenud ei ole. Meil tuleb teatawate rahuaegsete kombetega rehkendada. Kas meie saadiku 10 aastaks wõi kauemaks ajaks Ameerikasse saadame, seda on muidugi praegu raske välja öelda, aga väliskomisjon arwas, et praegusel silmapilgul on sinna täiswolilist ministrit — saadikut — waja ja sellepärast tuleb teda sinna saata. Riigikogul on ju alati võimalik krediitidid kärpida, neid mitte enam lubada ja sellega saatkonda ära kaotada.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek on tehtud seadust I lugemisel wastu wõtta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on poolt, sellega on see seadus I lugemisel wastu wõetud.

Kuulutan 15-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.05 min.

Peale waheaga algab koosolek kell 7.20 min. õhtul.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma.**

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster.**

8. Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6 ja 7 muutmise seadus — III lugemisel. Hariduskomisjoni aruandja **J. Jaanis** (loeb): Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikirja §§ 6 ja 7 muutmise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri

on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaanis (loeb): Seadusandliku delegatsiooni poolt 4. juunil 1920 aastal wastuwõetud („Riigi Teataja“ nr. 89/90 1920 a.) Tallinna tehnikumi mereinseneer-mehaanika eriosakonna põhikiri muudetakse järgmiselt: § 6. Osakonda wastuwõetud isikud saavad sõjaministeeriumi poolt täieliku ülespidamise, maksuta kooli ning korteri. Õpilaste elu sisemine korraldus ja kohustused õppimise ajal ja pärast selle lõpetamist on ette nähtud sellekohases Wabariigi Walitsuse poolt antud erimääruses. Õpetööst tehnikumis osa wõttes, käiwad õpilased kõigi tehnikumi sisemiste korralduste alla.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaanis (loeb): § 7. Õppimise lõpetamise ja lõpueksami äratagemise järele ülendatakse õpilased sõjaministri ettepanekul noorem-leitnantideks ja määratakse sõjalaewale. Ühe aasta pärast peawad nad praktilise eksami ära tegema, mille järele nemed sõjalaewastiku tegeliku inseneer-mehaanika kutseõiguse omandawad ja inseneer-mehaanika noorem-leitnantideks ümber nimetatakse.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen terve seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

9. Alewiseaduse muutmiseadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): Alewiseaduse muutmiseadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja O. Liigand (loeb): 15. juuli 1917 a. alewiseaduse § 17. muudetakse järgmiselt: § 17. Alewiwoolikogu seisab koos alewites kunni 1500 elanikuga 15 wolinikust. Alewites, kus üle 1500 elaniku, tuleb iga 1000 elaniku kohta 1 wolinik juurde, ka siis, kui see kaswamine alles alganud on. Wolinik-

küde arwu järgnewale wolikogule määrab kindlaks eelmine wolikogu.

A. Kärner (sd.): Teen ettepaneku 1000 asemele 500 wõtta. Põhjendusi, mis mina II lugemisel ette kandsin, ma uuesti kordama ei hakka, kuid rõhutan veel seda, et selle läbi oleks wõimalus rohkemal hulgal osa wõtta wolikogu tegewusest.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Rkl. härra Kärner'i ettepanek seadusesse suuremat muudatust sisuliselt ei too. Parandus puudutab ainult seda küsimust, kas alewiwolnikkude arw suuremates alewites 2, 3 wõi 4 wolnikku rohkem wõi vähem peaks olema. Seaduse wastuwõtmisega, kas härra Kärner'i parandusega wõi ilma, kujuneks alewiwolnikkude arw järgmiselt: alewites, kus kunni 1.500 elanikku, niihästi komisjoni ettepaneku järele kui ka härra Kärner'i ettepaneku järele, 15. Alewites, kus 1.500—2.000 elanikku, oleks komisjoni ettepaneku järele 16 wolnikku, samuti ka härra Kärner'i ettepaneku järele. Alewites, kus on 2.000—2.500 elanikku, oleks wolnikkude arw komisjoni ettepaneku järele 16 ja härra Kärner'i ettepaneku järele 17. Kus aga on 2.500—3.000 elanikku, oleks wolnikkude arw kas 17 wõi 18. Kus 3.000—3.500 — oleks kas 17 wõi 19 wolnikku. Ja kui meie wõtame alewid, kus oleks 5.500—6.000 elanikku, siis oleks komisjoni ettepaneku järele wolnikkude arw 20 ja härra Kärner'i ettepaneku järele 24. Niisugune oleks siis see wahe. Nagu ma juba seaduse II lugemisel tähendasin, oli härra Kärner'i ettepanek arutusel omawalitsuse komisjonis, aga seal, neil motiividel, mis I ja II lugemisel said ette toodud, jäi tema ettepanek wastuwõtmata ja otsustati esitada seaduseelnõu Riigikogule nii, nagu tema siin on ette kantud. Komisjoni nimel ei saa ma härra Kärner'i ettepanekuga ühineda, ja Riigikogu otsustagu see puht praktiline küsimus ise oma äranägemise järele.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Kärner'i poolt on ettepanek tehtud seal, kus on öeldud, et „tuleb iga 1.000 elaniku kohta üks wolnik juurde“, tuleb wõtta „iga 500 elaniku kohta üks wolnik juurde“. Nõnda, et wormiliselt tuleb

1.000 asemele panna 500. Asun hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 26 häält, wastu 26, sellega on ettepanek tagasi lükatud. (J. Wain (sd.): Palun sedelitega hääletada!) Rkl. Wain'i poolt on ettepanek tehtud sedelitega hääletada. Palun sedelid wälja jagada. (Riigikogu liigetele jagatakse hääletamissedelid.) Palun neid, kes paranduse poolt on, kirjutada sedelile „poolt“, kes wastu — kirjutada „wastu“. Palun ettepanekuid teha häätelugemise asjus. (Hüüded: Juhatus hooleks!) Kas on kõik sedelid ära annud?

Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 29 häält, wastu 37 häält, sellega on parandus tagasi lükatud.

Palun neid, kes seaduse sisu wastuwõtmise poolt on, kätt tõsta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse sisu wastu wõetud. Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

10. Riigiwapi Üldkomisjoni seadus — II aruandja **A. Tamm** lugemisel. (loeb): Riigiwapi seadus.

L. Raudkepp (kristl.): Ma leian, et pealkiri ei ole selle terwe seaduse sisu ja tema üksikute paragrahwidega kohane. See pealkiri ütleb, et ta määrab ära riigiwapi kuju ja tarwitamise, aga ometi on see Tallinna linna wapp, nii, et päriselt peaks niisugune pealkiri olema: Tallinna linna wapi riigiwapiks tõstmise seadus. (Naer. J. Laidoner (põl.): Wäga pikk pealkiri.) Sellepärast juba ei wõi selle pealkirjaga nõus olla. Ma pean siin lähemalt põhjendama, et siin mitte soowitawa riigiwapiga tegemist pole, — nimetus on ebaõnnestunud. Tuleb tähele panna, et siin esmalt Eesti omapärasus ignoreeritud on. Näituseks seaduseelnõus on niisugune punkt: Suures riigiwapis on tammepärg. Aga kes seda tammepärga näha ei saa, on meie eestlased, — seda wõiwad näha ainult wäljamaalased, saadikud ja diplomaadid, sest et suur wapp pannakse piserisse, paberite ja dokumentide külge, mis antakse wälja saadikutele ja konsuli-

tele, nii et see ilus tammepuulehtede põiming, mis nii eestipärane on ja mis ehk wõiks lepitada seda kawa, mis meile on antud, ainult wäljamaalaste jaoks olemas on. (J. Laidoner (põl.): Aga tamm pole ju Eesti puu, Eesti puu on lepp. Wahelhüüe paremalt poolt: Ei, kadakas!)

Edasi on weel tähelepanemiswääriline, et härra aruandja oli selle ettepaneku poolt, et wapikawandit muuta. Nüüd on weel wõimalus wiimast korda sõna wõtta ja ma tahaks seda üsna asjalikult teha. Tallinn on oma wapi omanik ja ma panen imeks, et austatud põllumehed asjaga, mis nende põhimõtetele täiesti wastu on, hakkama saawad. Nemad tahawad riigistada asju, millel juba omanik on. (Naer.) Mina olen Tallinna elanik ja kaitsen siin põhimõttelikult Tallinna omandust. Ei tahaks uskuda, et härrad põllumehed nii kerge käega tahaksid Tallinna linnalt wappi ära wõtta, mis meie päralt on. See wõib ka juriidilisi sekeldusi tekitada. Teada on, et tuleb poste ja signaale püstitada, kus riigi wapp sees on, aga siis wõib waidlusi tekkida, kes selle posti ülesseadja on. Kas Tallinna linn wõi Eesti wabariik (J. Piiskar (is.): Nad tahawad Tallinna linna isegi pealinnaks ära wõtta.) Siis dokumentide pitser, selles wõib ka arusaamatusi tulla. Tallinna linna pitser on just seesamane, mis riigipitser, ja just nagu meelega on hoolt kantud selle eest, et ilusam pitser tammepuukstega kingitakse wäljamaale ja meie oma Eesti ei saa seda näha. Kes hakkab lahutama tundemärke, et meil Eesti siseasjus on tegemist riigiwapiga wõi Tallinna omaga? Siis, härrad mulgimaa esitajad, ma arwan, et neid siin ka on, — mis ütleb Lõuna-Eesti, mis ütleb Wiljandi, kes wilja annab, selle kohta, et wapis on Põhja-Eesti linna wapp olemas ja ei ole tähele pandud Lõuna-Eestit? Kas teie, härrad Wiljandi mehed, wõite sellega rahul olla ja ei waidle selle wastu. (Üldine naer ja müra.) Ma ootan kunni waiksemaks läheb. (Juhataja K. Wirma (helistab): Ma palun kõnelejat mitte segada. Wahelhüüe: Ei waidle wastu. Wahelhüüe paremalt poolt: Ega ta muidu õpetaja ei ole.) Kas teie sellega nõus ei oleks, härrad põllumehed, kui just teie sümbool, näituseks wilja-

pead ka meie Eesti wapis oleks olnud? Ja kui teie selle poolt ei ole, siis teie wäljad oleksid tingimata selle poolt olnud. Siis tuletan weel ühte meelde: kui teie wäga lugupeetud liider, härra Konstantin Päts esimest kord Riigiwanem oli, siis ta selle wapi poole ei kaldunud, waid seal oli teisi kawatsusi olemas. Ma panen päriselt imeks, kuidas nüüd, kus härra Päts jälle Riigiwanem on, et seekord walitsus selle wapi poolt on. See ei ole mitte järjekindlus. (J. Piiskar (is.) hüüab midagi wähele „kutsikatest“.) Mis nüüd nendesse kutsikatesse puutub, siis palun arwesse wõtta meie kooli. Kui koolis kirjeldada meie riigi sümbooli ehk embleemi, siis tingimata keegi poiss tagapingil tõstab käe ja küsib, mis need kolm lõwi seal tähendawad. (J. Piiskar (is.): Kutsikad, kutsikad!) Mis meie neile siis hakkaksime seletama? Wõib olla teeks seda keegi nii: esimene lõwi tähendaks orduriiki, selle käpa all olime, teine lõwi tähendaks Wene riiki, selle käpa all olime ka, aga kolmanda lõwiga ei saaks hakkama, kas ta Daaniwõi Rootsimaa on. (Wahelhüüe paremalt poolt: Kolmas on Eesti. Naer.) Teie nüüd naerate küll, tahan loota — heasoowlikult. Wõib olla, teie, härrad, kõik ei tunne koolituba wõi klassi, kuidas seal tuleks seletada. Igatahes oleks see wäga wesine seletus, niisugune, mis meie Eesti iseseiswa riigiga kokku ei käi. (Müra, naer.) Kui teile need lõwid nii armsad on, nähtawasti küntakse Eestis lõwidega, siis on ju wõimalus olemas, et wõiwad jääda, kuid teises kombinatsioonis. Palun ikkagi arwesse wõtta, et meil on suur osa Liiwimaast, mis on ühinenud Eestimaaga üheks riigiks, ja ma arwan, et ei wõi nii ignoreeriwalt waadata Lõuna-Eesti peale. Kas ei oleks niisugune wõimalus olemas, et kombineerida mõlemite maade wappe, et Liiwimaa omapärase traditsiooniga mitte wälja ei jääks. (Wahelhüüe: Aga Saaremaa?) Siis on wähemalt mingisugune ajalooline interpretatsioon ja kombinatsioon selles asjas. (O. Strandman (tõer.): Aga mis seletust siis antakse, kui Liiwi ja Eesti wapp ühendatakse?) Siis antakse see seletus, et Eesti ja Liiwimaa on ühinenud üheks riigiks. (Naer.) Igatahes on siis ajaloolise seletuse wõimalus olemas. Endine Eesti wapp, mille pitseris oli kolm lõwi, oleks ühinenud endise Liiwimaa

wapiga, mille pitseris on lõwi mõõgaga ja iga koolijüts saaks sellest aru. Igatahes meie ei wõi seda wastutust enda peale wõtta, et meie nii kerge käega sellest mööda läheme. Siis weel, minu härrad, ei ole kõik wõimalused ära kasutatud. Omas ettepanekus, mis ma eelpool tegin, eksisin: ma nimetasin „wäljamaad“, kuid tahtsin öelda „wäljaspoolt.“ Ei ole kõik jõud koondunud, et sellest tööst osa wõtta ja eriteadlasi ei ole konsulteeritud. Palun andke wõimalust, et need mehed wõiksid esitada komisjonile uusi ettepanekuid, uusi kombinatsioone, et komisjoni hindaks neid uuesti ja ei ole wõimatu, et see wapp, kuigi wähen-datult, wapi sisse jääks. Ärgu otsustagu seda nii ruttu, arwates, et asi on wäike, läbimõõdus kõigist 7 sentimeetrit. (N a e r.) Teie ei saa seda 100 wõi 200 aasta pärast enam mitte muuta, tema on jäädaw. Kõige lõbusa naeru peale waatamata koputaksin teie paremate tundmuste pihta ja paluksin oodata. Kõik kunstnikud ei ole wõistlusest osa wõtnud, las nad weel kombineeriwad, nii sallimatu ka selle kolme lõwi wapi wastu ei olda. Ma teen siin sellekohase ettepaneku, paneksin otse südamlikult ette, et wõimalust antaks kunstnikkudele esineda uute kombinatsioonidega. Terwe Eesti rahwa ees tõstan oma häält ja palun mitte nii ruttu seda asja otsustada. Nüüd on meil niisugune wapiseaduseelnõu, kus ühe linna, nimelt Tallinna wapp tehakse riigiwapiks. Minu ettepanek oleks järgmine: „Riigiwapi seaduseelnõu pealkiri ja sisu anda komisjoni tagasi uute kawandite wäljatöötamise ja komisjonile ettepanemise ja hindamise wõimaldamiseks.“ (J. P i i s k a r (i s.): O l i w ä g a l õ b u s, p a l u m e w e e l.)

J. Tõnisson (rh.w.): Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu liige Raudkepp on juba lõbusa meeleoluga katsunud lõwisid taltsutada, (N a e r.) pean aga tõsiselt tähelepanu selle peale juhtima, kui wäga see riigiwapi seadus laialistes rahwahulkades imestust on sünnitanud. Siin tahetakse riigile appi tulla wäikeste abinõudega. Nimelt rõhutati siin, et meie ei wõi uusi komisjone asutada, sest meie ei tohi niipalju riigi raha kulutada. Selle peale on Bergman'i abirahwalitsuse juhataja teatanud, et kui Riigikogu tõesti ei leia wõimaliku olewat selle asja peale midagi kulutada, siis määratakse seal tar-

wilikud summad, et Eesti kunstnikkudele wõimaldada ideelise kawandi wäljatöötamist. Lugu on nii, et meie Eesti kunstnikud ei ole mitte weel kõik wõistlustest osa wõtnud, waid paljud on sellest keeldunud, sellepärast, et jury kokkusead neile ei ole meeldinud. Meie ei ole weel kõiki jõude ära kasutanud. Ainult üksikud on wõistlustest osa wõtnud, kuna meie tuttawamad ja tunnustatud kunstnikud ei ole kaasa töötada saanud. Siis ei ole meie mitte õigustatud ütleva, et meie ei suuda midagi paremat teha. Kui meie kunstnikkudele tõesti wõimalus antakse wõistelda, siis on igatahes kunstnikkude ringkondades seletatud, et neil kahtlemata korda läheb ideed anda, mida wõiks siis heraldiliselt wälja kujundada. Kui teie ei taha seda arwesse wõtta, siis ärgu tuldagu ja üteldagu, et meie oleme kaks aastat jännanud, aga midagi ei ole wälja tulnud, ei maksa ülepea katsuda midagi ära teha! Seesuguste kõnekäänudega saame meie küll endid silmapilgul rahustada, aga ei saa mitte öelda, et sellega küsimus õiendatud oleks. Siit kõnetoolilt on kõik tunnistanud, et see ei ole mitte sünnis meie riigi wapiks. Erateel omawahel läbi rääkides tunnistatakse seda, seltskonnas öeldakse lausa, et sellest kuidagi aru ei saada, kuidas tahetakse niisugune kawatus läbi wiia, tahetakse seaduseks wiia. Siiski saadakse sellega toime? Meie wiime selle läbi?! Kui teie riputaksite loomakeste kuju, keda nimetatakse kutsikateks, kõhnadeks lõwideks, — kui teie riputaksite selle embleemi meie riigile otsaette, siis on tõesti tarwis enam kui ette kujutada, et meie sellega suure wastutuse oma peale wõtaksime. Kui meil nüüd küsimuse all on kaks-kolm kuud, enne kui meie saame mobiliseerinud meie jõud ideeliste kawandite wõistluseks, siis tahaksin küsida, mis tuleb siis nüüd wiivitusest, missugune hädaoht on siis nüüd sellest tulemas meie riigile, Eesti riiklusele? Wälisesituses, seal wast ei saa mõnele dokumendile riigiwappi alla surutud. Oleme saanud oma iseseiswuse tunnustuse ilma selle wapita. Nii siis saame ometi nüüd mõne aja ilma temata läbi. Naljaks wõib ju seda asja teha, pilgata seda wõib, aga asi lõpeb tõsiselt. Sellepärast arwan mina, et meil tõesti mingisugust põhjust ei ole nüüd selle poolt raiuda, et see wapakawa otsekohe seaduseks tõstetaks. Sellepärast toetan rkl. Raudkeppi ettepanekut.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Tamm**: Kui saaks midagi paremat, siis võiks seda võtta läbikaalumise alla. Nagu viimasel ajal seletati mitmelt poolt pikalt ja laialt, et kaks aastat on näidanud, et meie kavaditega, — härra Tõnisson kriipsutas ka alla, — hakkama ei saa. Kui nüüd on tekkinud uued tegurid, et selles suhtes saaks midagi ära teha, siis mina selle vastu ei waidle, kuid üldkommissjoni nimel ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **K. Wirma**: Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Raudkeppi ettepanek — riigiwapi seaduse pealkiri ja sisu arda komisjoni tagasi wäljatõotamiseks. Kui see ettepanek tagasi lükatakse, siis tuleb hääletamisele pealkiri vastu-

wõtmiseks. Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Tupits'al.

A. Tupits (põl.): Siin on põllumeeste rühma poole pööratud niisuguse näoga, nagu tahaks põllumeeste rühm tingimata seda wappi. Põllumeeste rühmal mingit niisugust kawatsust ei ole, waid ta on ka walmis leppima, kui see komisjoni antakse. Meie jääme erapooletuks.

Juhataja **K. Wirma**: Asun hääletamisele. Palun neid, kes on rkl. Raudkeppi ettepaneku poolt, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud, seega on riigiwapi seadus üldkommissjoni tagasi antud.

Sellega on tänane päewakord läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.5 min.

Algkirjale alla kirjutatud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

